

Piotr Wilniewicz

PTAKI LĘGOWE PARKU IM. STASZICA W KIELCACH WRAZ Z PRZYLEGLYMI TERENAMI ZIELONYMI

W parkach woj. kieleckiego nie prowadzono dotychczas badań ilościowych awifauny lęgowej. Dopiero w roku 1995 podjęto takie badania. Realizowano je jednocześnie w dwu miejscach, w parku miejskim w Końskich (Z. Fijewski *in litt.*) oraz w Parku im. Staszica w Kielcach.

Metody

Badania przeprowadzono przy użyciu kombinowanej metody kartograficznej (Tomiałojć 1980a, 1980b). Wykonano 11 kontroli badanego terenu w dniach: 15, 24, 29 IV, 6, 12, 25 V, 6, 13, 20, 26 VI, 3 VII oraz 4 dodatkowe kontrole w celu wyszukania gniazd (26 VI, 11, 22, 23 V). Stwierdzenia ptaków i znalezione gniazda nanoszono na mapy w skali 1: 1250. Liczenia rozpoczęto o świcie około godz. 4⁴⁵ (skrajnie godz. 3⁵⁰ i 5⁴⁰). Średnie tempo kontroli wynosiło 70 min/10ha. Liczeń nie prowadzono w czasie silnych wiatrów i wzmożonych opadów. Przy wykreślaniu terytoriów trzymano się zasady przynajmniej 3-4 krotnego stwierdzenia śpiewającego samca do uznania go za stacjonarnego. Liczbę par kwiczoła (*Turdus pilaris*), kosa (*Turdus merula*), sroki (*Pica pica*), gawrona (*Corvus frugilegus*), grzywacza (*Columba palumbus*) i szpaka (*Sturnus vulgaris*) ustalono na podstawie znalezionych gniazd. W przypadku wróbla (*Passer domesticus*) i sierpówki (*Streptopelia decaocto*) liczba par lęgowych jest prawdopodobnie zaniżona ze względu na zbyt małą liczbę znalezionych gniazd.

Terren

Powierzchnia kontrolowanego obszaru wynosiła 15 ha. Składały się na nią Park im. Staszica i przyległy do niego Skwer Harcerski wraz z pasem zieleni zawartym pomiędzy ulicami Staszica i Kapitulną. Otoczenie powierzchni stanowiła zwarta zabudowa centrum Kielc. Odległość od najbliższego skraju miasta wynosiła około 1000 m. Zwarty drzewostan pokrywał ponad 65% badanego obszaru, 30% stanowiły mniej lub bardziej zwarte skwery, około 5% zajmowały staw i kanał. Skład gatunkowy drzewostanu był zróżnicowany. Dominowały ponad 100-letnie kasztanowce, klony zwyczajne oraz lipy drobnolistne. Mniej licznie występującymi drzewami były topole, robinie akacjowe, wierzby, graby i brzozy. Spośród gatunków iglastych rosły w niewielkich ilościach,

szpalery daglezi zielonych, świerki oraz okazała sosna wejmutka. Warstwa podszytu nie była obfita, jakkolwiek równomiernie rozłożona na całej powierzchni. W około 50% stanowiły ją krzewy iglaste, głównie żywotnik, jałowiec sabiński, cis. Krzewy liściaste były bardziej zróżnicowane gatunkowo przy czym dominowały głównie forsycja zwisła oraz różne gatunki głogów. Runo stanowiły na większości obszaru badań krótko przycinane trawniki. Ponadto na omawianym terenie znajdowały się podniszczone mury, pomniki, muszla koncertowa i lampy uliczne. W parku zainstalowano budę lęgową dla łabędzia niemego (*Cygnus olor*) oraz znajdowało się około 50 budek lęgowych typu A (model Sokolowskiego).

Wyniki

Na całej powierzchni odnotowano 48 gatunków ptaków, w tym 33 gatunki uznano za lęgowe (tab.). Zagęszczenie wynosiło 382,7 pary/10ha. Przy czym po wyłączeniu gawrona (*Corvus frugilegus*) - 144,7 pary/10ha. W grupie dominantów (bez gawrona) znalazło się 8 gatunków - szpak, zaganiacz (*Hippolais icterina*), dzwonec (*Carduelis chloris*), bogatka (*Parus major*), wróbel, sierpówka, kawka (*Corvus monedula*) i zięba (*Fringilla coelebs*). Łącznie gatunki te stanowiły około 60% całego zgrupowania. Korzystne warunki siedliskowe i duża liczba naturalnych dziupli wpłynęła na znaczny udział dziuplaków w całości zgrupowania (34%). Znaczny udział miały też gatunki wijące gniazda na krzewach i niskich drzewach (32%). Gatunki budujące gniazda otwarte i półotwarte wysoko w górnych partiach drzew stanowiły 22% zgrupowania. Przedstawiony układ dominacji nie uwzględnia gawrona. W trakcie badań na powierzchni odnotowano trzykrotnie w dwu różnych miejscach śpiewające samce wójcika (*Phylloscopus trochiloides*) (Akceptacja KF PTZool.). Ze względu na niewykrucie bezpośrednich dowodów lęgów jego status uznano za nieokreślony. Wymienione wcześniej elementy zabudowy znajdującej się na powierzchni, stwarzały dogodne miejsca do gniazdowania wróbla, mazurka (*Passer montanus*), bogatki, muchołówki szarej (*Muscicapa striata*) i szpaka. Budki lęgowe były zasiedlane tylko sporadycznie.

Podczas prowadzenia liczeń na terenie badań stwierdzono także 15 gatunków niełgowych. Były to: krzyżówka (*Anas platyrhynchos*), głowienka (*Aythya ferina*), jastrząb (*Accipiter gentilis*), krogulec (*Accipiter nisus*), puszczyk (*Falco tinnunculus*), kobuz (*Falco subbuteo*), śmieszka (*Larus ridibundus*), jeryk (*Apus apus*), słowik szary (*Luscinia luscinia*), kopciuszek (*Phoenicurus phoenicurus*), śpiewak (*Turdus philomelos*), piecuszek (*Phylloscopus trochilus*), wilga (*Oriolus oriolus*), czyż (*Carduelis spinus*) oraz makolągwa (*Carduelis cannabina*).

Podsumowanie

Opisana powierzchnia charakteryzowała się dużą różnorodnością gatunkową i stosunkowo wysokim zagęszczeniem awifauny lęgowej. Celem ana-

lize uzyskanych wyników wybrano do porównań zespół parków śródmiejskich Częstochowy (Czyż i Królikowski 1990) oraz Ogród Saski w Lublinie (Biaduń 1994) położonych podobnie jak omawiany park w południowo-wschodniej Polsce. W zestawieniu z powyższymi parkami badana powierzchnia wyróżniała się niższym zagęszczeniem kosa (*Turdus merula*), modraszki (*Parus caeruleus*) oraz sierpówki, dużo wyższym zagęszczeniem pelzacza ogrodowego (*Certhia brachydactyla*), piegży (*Sylvia curruca*), dzięciołka (*Dendrocopos minor*), i bogatki. Cechą wspólną porównywanych powierzchni było wysokie zagęszczenie zaganiacza (*Hippolais icterina*). Na uwagę zasługuje niskie zagęszczenie grzywacza (*Columba palumbus*) w omawianym parku (tab.) jak również w całym Kielcach (P. Wilniewicz *in litt.*). Dla porównania w Ogrodzie Saskim w Lublinie jego zagęszczenie wynosiło 5,6 pary/10 ha natomiast w parkach Częstochowy nie gnieździł się. Omawiany park w Kielcach wyróżniał się spośród porównywanych w Częstochowie i Lublinie większym udziałem gatunków gniazdujących na krzewach i niskich drzewach oraz mniejszym - gniazdujących w koronach drzew. Charakterystyczne dla parku było stosunkowo liczne występowanie cierniówki (*Sylvia communis*) oraz dzięciołka (*Dendrocopos minor*) rzadko zasiedlającego parki miejskie (tab.).

Tab. Liczba par, zagęszczenie i struktura dominacji ptaków lęgowych w Parku im. Staszica w Kielcach w roku 1995.

Table. The number of pair, density and a structure of domination of breeding birds in Staszica Park in Kielce in 1995. (1) - Species, (2) - Number of pairs, (3) - Density (pairs/10ha), (4) - Dominance, (5) - Total (6) - Without *Corvus frugilegus*, (7) - Total.

Gatunek (1)	Liczba par (2)	Zagęszczenie (par/10h) (3)	Dominacja w % (4)	
			Ogółem (5)	Bez gawrona (6)
<i>Corvus frugilegus</i>	357	238	62,2	—
<i>Sturnus vulgaris</i>	28	18,7	4,9	12,9
<i>Hippolais icterina</i>	17	11,3	3	7,8
<i>Carduelis chloris</i>	16,5	11	2,9	7,6
<i>Parus major</i>	16,5	11	2,9	7,6
<i>Passer domesticus</i>	15	10	2,6	6,9
<i>Streptopelia decaocto</i>	13	8,7	2,3	5,9
<i>Corvus monedula</i>	13	8,7	2,3	5,9
<i>Fringilla coelebs</i>	11,5	7,7	2	5,3
<i>Sylvia atricapilla</i>	9	6	1,6	4,1
<i>Turdus pilaris</i>	8	5,3	1,4	3,7
<i>Turdus merula</i>	7	4,7	1,2	3,2
<i>Passer montanus</i>	7	4,7	1,2	3,2
<i>Carduelis carduelis</i>	7	4,7	1,2	3,2
<i>Parus caeruleus</i>	6	4	1	2,8
<i>Musicapa striata</i>	5	3,3	0,9	2,3
<i>Sylvia curruca</i>	5	3,3	0,9	2,3

cd. tabeli na następnej stronie

cd. tabeli z poprzedniej strony

<i>Serinus serinus</i>	4	2,7	0,7	1,8
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	3,5	2,3	0,6	1,6
<i>Certhia brachydactyla</i>	3	2	0,5	1,4
<i>Pica pica</i>	3	2	0,5	1,4
<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	3	2	0,5	1,4
<i>Dendrocopos minor</i>	3	2	0,5	1,4
<i>Sylvia communis</i>	2,5	1,7	0,4	1,2
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	2	1,3	0,3	0,9
<i>Picus viridis</i>	1,5	1	0,3	0,7
<i>Cygnus olor</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Strix aluco</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Columba palumbus</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Sitta europaea</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Motacilla alba</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Phylloscopus collybita</i>	1	0,7	0,2	0,5
<i>Erithacus rubecula</i>	1	0,7	0,2	0,5
Razem (7)	574	382,7	100	100
Bez gawrona (6)	[217]	[144,7]		

W okresie badań stwierdzono na powierzchni 4 gatunki ptaków drapieżnych, z których jastrząb, krogulec i kobuz stanowiły potencjalne zagrożenie dla gatunków lęgowych. Gniazdujący na terenie parku puszczyk niewątpliwie stanowił zagrożenie dla przebywających tam wróbli. W jego zrzutkach stwierdzano regularnie kości wróbli a nawet sierpówki. Ponadto, gniazdujące w parku sroki (*Pica pica*) wyrządzały straty w lęgach. Mniejsze zagrożenie stanowiły ssaki stwierdzone na terenie parku: pies (*Canis familiaris*), szczur wędrowny (*Rattus norvegicus*). Na powierzchni konsekwentnie prześladowany był przez człowieka gawron. W latach poprzednich próbowano bezskutecznie niszczyć kolonie tych ptaków.

Literatura

- Biaduń W. 1994. *The breeding avifauna of the parks and cemeteries of Lublin*. Acta orn. 29: 1-13.
- Czyż S., Królikowski S. 1990. *Ptaki zespołu parków śródmiejskich w Częstochowie*. Not. Orn. 31: 35-42.
- Tomiałojć L. 1980a. *Kombinowana odmiana metody kartograficznej do liczenia ptaków lęgowych*. Not. Orn. 21: 33-54.
- Tomiałojć L. 1980b. *Podstawowe informacje o sposobie prowadzenia cenzusów z zastosowaniem kombinowanej metody kartograficznej*. Not. Orn. 21: 55-62.

Adres autora:

Piotr Wilniewicz, ul. Paderewskiego 15/3, 25-017 Kielce

BRIDING BIRDS IN STASZICA PARK IN KIELCE WITH THE ADJOINING GREEN AREAS

Summary

In 1995 was estimated the quantitative and qualitative composition of the avifauna in Staszica Park in Kielce on 15 ha area. Field observations were conducted with the application of the combined cartographic method to counting of breeding birds. Overall on the area was recorded 48 birds species in with 33 species were recognized as breeding birds (tab.). Average density was 382,6 pairs/10 ha, excluding *Corvus frugilegus* colony 144,6 pairs/10 ha.

